



Obráz Niccola Machiavelliho od Santiho di Tita: „Blaho mé vlasti má přednost i před spásou mé duše.“

Autor: Dominique Venner

Obrátili proti němu dokonce i jeho vlastní jméno – označení „machiavellista“ bývá jen stěží pronášeno pochvalně a člověk z něj okamžitě vycítí nádech Istivosti a proradného násilnictví. A přesto vedla Machiavelliho k sepsání jeho nejslavnějšího a nejkontroverznějšího díla *Vladař* starost o svou italskou vlast. V jeho časech, zkraje 16. století, byl navíc slavný Florentán jediný, komu na této geografické entitě záleželo. Lidé mysleli na Neapol, Janov, Řím, Florencii, Milán či Benátky, nikoliv na Itálii jako takovou – na to měla uplynout ještě další tři století, což jen dokazuje, že nikdy není na místě zoufat si. Proroci vždy káží v duchovní poušti – dokud jejich sny nevzbudí nepředvídatelnou vášň lidu.

Význačný úředník a diplomat Niccolò Machiavelli se narodil ve Florencii roku 1469 a zemřel v roce 1529. V politickém dění své doby sehrál významnou úlohu, profesní zkušenosti však urážely jeho vlastenecký cit a přiměly jej vážně se zamýšlet nad uměním správy věcí veřejných. Sudičky pro něj v životě přichystaly řadu kotrmelců – když v roce 1492 zemřel Lorenzo Nádherný, bylo mu 23 let. Téhož roku se stal papežem Alexandr VI. Borgia, který na čas jmenoval svého syna Cesareho (ne všichni tehdejší kardinálové a papežové dodržovali celibát) velice mladým kardinálem. Později se mladý Borgia díky francouzskému králi stal vévodou z Valentinois. Cesare při naplňování svých nesmírných ambic příliš nehleděl na užité prostředky. I přes jeho konečné selhání Machiavellimu Cesareho vášň imponovala.

To ovšem předjímám. Roku 1494 došlo k události, která Itálii na dlouho otřásla. Mladý a ctižádostivý francouzský král Karel VIII. se vydal na svůj slavný „sestup“ – tedy dobovačného tažení, které rozbilo křehkou mocenskou rovnováhu na Apeninském poloostrově. Do Florencie, Říma i Neapole sice Karel VIII. vstoupil bez boje, později se však proti němu utvořila koalice a musel se stáhnout. Itálii zanechal rozvrácenou – to však ani zdaleka nebyl konec. Jeho bratranec a následovník Ludvík XII. se roku 1500 na Apeninský poloostrov vrátil, tentokrát na delší dobu, až do nástupu Františka I. Florencie se propadla do občanské války a Itálii drancovali kondotiéři chtiví kořisti.

Rozčarovaný Machiavelli pozoroval zkázu a bezmoc Italů, která ho pobuřovala. Z tohoto období vzešlo slavné politické dílo, zrozené z pocitu ponížení: *Vladař (Il Principe)*. Autor v něm s nevyvratitelnou logikou a využitím historické metody – srovnávání minulosti se současností

- usiluje o přesvědčení čtenáře. Podle Machiavelliho se podstata lidí ani věcí nemění, a tak promlouvá k Evropanům dodnes.

Stejně jako antičtí velikáni, jeho hlavní zdroje inspirace, věří, že **Fortuna** (štěstěna) – vyobrazená jako žena balancující na vrtkavém kole (nebo **kouli/glóbu**, pozn. DP) – určuje polovinu lidského osudu. Ta druhá se však odvíjí od našich ctností (mužné smělosti a energičnosti). Machiavelli poučuje muže činu, kterým radí řídit se podle sebe, o prostředcích dobré vlády. Lvem zastupovaná síla je prvním z nich, nezbytných k získání či udržení vlády a moci – musí se však snoubit se lstivostí lišky. Ve skutečnosti je třeba být zároveň liškou i lvem: „Je třeba být liškou, abychom se vyhnuli pastem, a třeba být lvem, abychom zahnali vlky (*Vladař*, kap. 18). Odtud pramení i od veškerého moralizování oproštěná chvála borgiovského papeže Alexandra VI., který „celý život kdekoho šidil a vždycky mu to všichni spolkli i s návnadou“ (*Vladař*, kap. 18). Jako ztělesnění Vladaře, schopného v jeho očích „zvítězit násilím i lstí,“ (*Vladař*, kap. 7) však Machiavelli viděl syna tohoto neobyčejného papeže: Cesare Borgia.

I když se kvůli obviněním z bezbožnosti a ateismu ocitla jeho díla na **Indexu zakázaných knih**, byl Machiavelliho vztah k náboženství ve skutečnosti mnohem komplikovanější. Jistě ho nelze označit za vzor zbožnosti, rituály však dodržoval. Ve svých *Úvahách nad první dekadou Tita Livia* (*Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio*), v nichž čerpá poučení ze starověkých dějin, se zamýšlí nad rolí, v níž náboženství nejlépe prospívá zdraví státu:

„Zatímco naše (náboženství) učinilo nejvyšší hodnoty z pokory a pohrdání světskými záležitostmi, nejvyššími hodnotami pohanského náboženství byla rozumová a tělesná síla a všechny vlastnosti, které činí lidi mimořádně silnými. Naše náboženství vyžaduje od člověka také velkou vnitřní sílu, myslí tím spíš ale sílu snášet utrpení než konat velké činy. Slabost dnešního světa má pravděpodobně na svědomí právě tento způsob života, který učinil z lidí snazší kořist pro různé lotry.“ (*Úvahy*, kniha II, kap. 2).

Machiavelli se nikdy nepouštěl do náboženských úvah, jen politických zamyšlení nad náboženstvím. Své závěry vyjádřil prostě: „Blaho mé vlasti stojí i nad spásou mé duše.“

Úvaha Dominique Vennera **Machiavelli the European** vyšla na stránkách Counter-Currents Publishing 4. dubna 2011. Z francouzštiny přeložil Greg Johnson. Původní zdroj: *La Nouvelle Revue d'Histoire* č. 53, březen-duben 2011.